

Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio

**INFORME DEL CURS *LA CULTURA CATALANA:*
*FORMACIÓ I EXPRESSIÓ***

Boa Vista, setembro de 2010

Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio

INFORME DEL CURS *LA CULTURA CATALANA: FORMACIÓ I EXPRESSIÓ*

Introducció

El curs *La cultura catalana: formació i expressió* es va impartir a la ciutat de Fortaleza, capital de l'estat de Ceará, Brasil, entre els dies 5 i 16 de juliol d'aquest any, amb una durada de vint hores, i després virtualment entre els dies 8 d'agost i 19 de setembre, amb previsió de també vint hores de treball, de manera que el curs compta quaranta hores.

La justificació d'aquest curs és, abans de tot, el compliment d'una de les tasques de l'Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio: la difusió de la cultura catalana al Brasil. Com que la institució té bones relacions amb universitats brasileres, es va decidir per oferir un curs a aquest públic, cosa que demana el compromís d'un treball d'alt nivell, i com que ja hi ha oferta de cursos de llengua catalana a la ciutat de São Paulo, on es troba la seu de la institució, va semblar avinent enfocar la llengua d'una altra manera, com a expressió de la cultura, i en un altre indret, a Fortaleza, on la institució té una filial.

Aquest informe pretén ser el registre i l'avaluació de les activitats del curs esmentat. Està compost dels apartats següents: aquesta introducció, per situar els fets relatats; una presentació de la institució, on se'n traça un breu historial; la programació de les activitats, on es relata la planificació del curs; el desenvolupament de les activitats, on es relata l'execució del curs; les conclusions, on s'exposen els resultats i es fan recomanacions i sol·licitacions.

Presentació de la institució

L'Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio és una entitat civil sense ànim de lucre, que congrega estudiosos, universitaris o no, interessats a la investigació filosòfica, sobretot lul·lística i medieval, i a la cultura catalana. Es va fundar el 8 de setembre de 1998 a la ciutat de São Paulo per persones de diferents professions i indrets, unides per l'interès comú esmentat. Avui, a més de la seu a São Paulo, la institució s'estén per vuit filials (Brasília, Cuiabá, Curitiba, Fortaleza, Rio de Janeiro, Salvador, São Luís i Vitória) i posseeix cinquanta-cinc membres de totes les parts del Brasil i diversos països.

Durant aquests dotze anys d'activitat, l'IBFC Raimundo Lúlio ha publicat, tot sol o en col·laboració amb altres institucions, desenes de llibres en portuguès o en edicions bilingües català-portuguès, com el *Llibre de meravelles*, el *Llibre de les bèsties* o el *Llibre d'amic e amat*, de Ramon Llull; el *Llibre dels feits*, de Jaume I, i el *Tirant lo Blanc*, de Joanot Martorell, clàssics de la literatura catalana medieval; estudis com *L'Art de Ramon Llull i la teoria escolàstica de la ciència*, de Josep Maria Ruiz Simon, *La filosofia medieval: desde sus orígenes patristicos hasta la escolástica barroca*, de Josep-Ignasi Saranyana, *Filosofia de la historia*, de Juan Cruz Cruz, *Filosofia de la naturaleza*, de Mariano Artigas, *Gnosiología*, de Alejandro Llano; obres de divulgació del coneixement, com *Les noves fronteres de Catalunya: identitat i sobirania*, de Joan Maria Pujals, *Entre mares: uma interpretação da história contemporânea da Península Ibérica*, de Josep Maria Buades, *São Paulo na monarquia hispânica*, de Rafael Ruiz, o *O islã clássico*, de Rosalie Helena de Souza Pereira, i altres publicacions diverses. A

més a més, la institució manté oberta al públic una biblioteca amb centenars d'obres sobre els temes als quals es dedica.

L'IBFC Raimundo Lúlio també ha organitzat, tot sol o en col·laboració amb altres institucions, esdeveniments de divulgació científica des d'uns d'abast local a d'altres d'abast internacional. L'any 2001, el Seminário Internacional sobre Raimundo Lúlio e o Diálogo Inter-Religioso a la Universidade de São Paulo; el 2002, el Seminário Internacional sobre Raimundo Lúlio e a Lógica da Fé, a la mateixa universitat; el 2003 el Seminário Internacional sobre Artes Liberais, a la mateixa universitat. Des del 2009 l'IBFC Raimundo Lúlio està organitzant el Congrés Internacional sobre Interculturalitat, amb el tema *Debatint el pensament de Ramon Llull*, planejat en tres blocs: el primer a Andorra, el segon a São Paulo i el tercer a Ciutat de Mallorca, el primer dels quals es va realitzar pel maig de l'any passat a l'Auditori del Comú de les Escaldes, i el segon entre el 20 i el 22 de setembre d'aquest any a l'Instituto Internacional de Ciências Sociais (IICS).

Una altra activitat de l'IBFC Raimundo Lúlio són els cursos. Organitzat per la institució, en dues edicions, el 2000 i el 2001, es va impartir el curs *Introdução ao lulismo*, a Salvador. S'hi suma ara el curs *La cultura catalana: formació i expressió*, que aquest informe relata. A més, caldria esmentar una munió de cursos que, tot i que no els va organitzar l'IBFC Raimundo Lúlio, els van impartir els seus membres.

En aquest sentit, com que l'IBFC Raimundo Lúlio no és una institució d'ensenyament superior, busca retribuir la dedicació dels seus membres en les seves investigacions personals en qüestions lul·listiques i cultura catalana mitjançant les seves candidatures a programes de beques per fer estudis de postgrau a Catalunya. Diversos membres han aconseguit el benefici.

L'any 2000 l'IBFC va rebre un important reconeixement: per resolució de la Generalitat de Catalunya del 31 d'octubre constitueix oficialment una comunitat catalana de l'exterior. De fet, el suport del govern català des d'aleshores ha estat decisiu en l'èxit que vénen tenint les accions de la institució.

Programació de les activitats

La idea del curs *La cultura catalana: formació i expressió* deriva d'un altre curs: el curs virtual de llengua catalana, ofert també per l'IBFC Raimundo Lúlio i impartit pel professor Miguel Afonso Linhares, llicenciat en lletres per la Universidade Federal do Ceará, postgraduat en filologia per la Pontifícia Universidade Católica de Minas Gerais i professor de l'Instituto Federal de Educação, Ciência e Tecnologia de Roraima (IFRR), i Paula da Costa Souza, llicenciada en lletres i mestra en filologia i llengua portuguesa per la Universidade de São Paulo. Aquest curs, com a primera experiència, va ser una lliçó valuosa per tal d'esbrinar les dificultats de l'acció, com ara la malfiança que encara té la gent cap a l'ensenyament assistit per ordinador, cosa que demanda la matriculació d'un nombre alt d'alumnes per garantir la conclusió d'un nombre raonable, com també la complexitat del material didàctic, que demanda adequacions a la modalitat, i que, per això, s'ha de preparar amb temps i amb un considerable suport tecnològic. No s'hi va matricular un grup numerós i com que un dels professors no viu a São Paulo, hi va haver dificultats per produir el material didàctic.

Davant aquestes dificultats, es va proposar al president de l'IBFC Raimundo Lúlio, Esteve Jaulent i Paulí, que el proper curs de català que la institució oferís s'impartís presencialment o almenys que la proporció de treball presencial fos més alta que la de treball a distància i que no tingués un enfocament comunicatiu. Així, va sorgir la idea d'oferir un curs en una filial de l'IBFC Raimundo Lúlio que tingués el fi de

conèixer la formació de la identitat catalana en català, és a dir, un curs on aprendre la llengua és un instrument per comprendre la cultura. La proposta contenia, doncs, solucions per a les dues dificultats viscudes en la primera experiència.

Donat el vistiplau de la institució, se li va sol·licitar l'adquisició d'una bibliografia bàsica per tal de compondre el material didàctic, una llista amb títols de llengua, sociolingüística, literatura escrita i oral, tradicions i identitat (annex 1). Aquesta bibliografia va arribar a la tercera setmana de gener d'aquest any, de manera que els mesos de febrer i març van ser dedicats a la seva lectura. Al mateix temps, es va avaluar en quina filial seria més avinent oferir el curs: es va decidir per Fortaleza pel contacte ja existent entre el professor Linhares i les universitats locals.

A l'inici d'abril es va convidar la professora Cleudene de Oliveira Aragão, llicenciada en lletres per la Universidade Estadual do Ceará, doctora en filologia hispànica per la Universitat de Barcelona i professora de la Universidade Estadual do Ceará a encarregar-se dels aspectes operatius del curs, de manera que al llarg dels mesos d'abril i maig es va elaborar el pla d'estudis del curs (annex 2) i es va establir les dates, del 5 al 16 de juliol, l'horari, de les 17 a les 19 hores, i l'espai, el Núcleo de Línguas de la Universidade Estadual do Ceará (UECE), a Fortaleza. També es va fer la previsió pressupostària (annex 3), amb una taxa d'inscripció de R\$ 30,00 (trenta reals), que per quaranta inscrits generaria R\$ 1.200,00 (mil dos-cents reals) d'ingressos, suficients per pagar la despesa amb el material de consum prevista, R\$ 961,00 (nou-cents seixanta-un reals); d'altra banda, es va calcular en R\$ 4.500,00 (quatre mil cinc-cents reals) la despesa amb personal, una bona part de la qual es deu al cost del desplaçament del professor Linhares de Boa Vista, on viu, a Fortaleza.

A la tercera setmana de juny l'IBFC Raimundo Lúlio, després d'analitzar el planejament del curs, en va confirmar la realització, de manera que l'organització va procedir a la seva propaganda. A la setmana següent aquesta acció es va dur personalment pel professor Linhares i la professora Aragão al Centro de Humanidades de la UECE, període durant el qual es va declarar obertes les inscripcions. Per inscriure's, el candidat havia d'omplir una fitxa (annex 4) que duia la descripció del curs, els noms i cognoms del candidat, el seu *e-mail* i telèfon, la informació de si és estudiant o professional de l'àrea de lletres, el número de la inscripció, la data i les firmes de l'inscrit i del responsable de la inscripció. Es van admetre inscripcions fins al tercer dia de classe. Es van obtenir vint-i-dues inscripcions (annex 5), les quals van generar R\$ 660,00 (sis-cents seixanta reals) d'ingressos.

Quant al material didàctic, es va preparar un quadern amb diferents materials de la bibliografia esmentada (annex 6). Se'n van fer vint còpies per R\$ 16,82 (setze reals amb vuitanta-dos cèntims) i dues per R\$ 15,60 (quinze reals amb seixanta cèntims). S'hi sumen R\$ 33,67 (trenta-tres reals amb seixanta-set cèntims) corresponents a la còpia matriu i de fulls solts, de manera que es compten R\$ 401,35 (quatre-cents un reals amb trenta-cinc cèntims) de despesa amb material didàctic. Altres despeses van ser R\$ 24,30 (vint-i-quatre reals amb trenta cèntims) de la impressió del pamflet de divulgació i R\$ 8,15 (vuit reals amb quinze cèntims) corresponents a material de consum. Total, les despeses van sumar R\$ 433,80 (quatre-cents trenta-tres reals amb vuitanta cèntims). Els rebuts formen l'annex 9.

Desenvolupament de les activitats

Part presencial

Com ja s'ha dit, el curs *La cultura catalana: formació i expressió* va tenir lloc al Núcleo de Línguas de la Universidade Estadual do Ceará, a Fortaleza, del 5 al 16 de

juliol de les 17 a les 19 hores. Per a tant, es va reservar l'anomenada Sala Jardim, un espai ampli, climatitzat i amb bona acústica. La institució també va posar a disposició del curs un projector multimèdia.

Al primer dia es van fer les presentacions personals, es va presentar el curs en una projecció multimèdia, a la qual va seguir-ne una altra, aquesta amb el fi de presentar la llengua catalana a un públic que mai no hi havia tingut cap contacte, subratllant els seus trets constitutius en relació amb les altres llengües romàniques, especialment el portuguès. De fet, aquesta presentació va esverar una mica el públic, perquè enfoca precisament les particularitats de la gramàtica i el lèxic del català que poden semblar rareses des del punt de vista lusòfon. Tanmateix, és una activitat necessària, atès que la proposta del curs és que la llengua vehicular sigui el català, de manera que evidenciar-ne les característiques distintives és preparar la capacitat de comprendre-la.

Al segon dia es van donar informacions sobre on es parla la llengua catalana, incloent-hi la noció de Països Catalans, la condició política de cada territori, la població i l'estatus del català. En un segon moment, es va donar atenció a l'aprenentatge de l'ortografia de la llengua, per facilitar-ne la lectura. Per a tant, es va fer servir un material d'elaboració pròpia, que sistematitza en taules la relació entre les lletres, els sons, la variació dialectal i els sons del portuguès brasiler, amb resums pràctics de les diferències entre l'ortografia catalana i la portuguesa. Per a concloure la classe, es va llegir el poema *Tirallonga de monosil·labs* de Pere Quart.

Al tercer dia, com a continuació del tema de la variació, es van exhibir vídeos del programa *Caçadors de paraules*, de TV3, on el reporter Roger de Gràcia recorre els territoris de parla catalana per mostrar-ne les particularitats dialectals. A mesura que s'exhibien els vídeos, el professor els interrompia per aclarir certs fets. En un segon moment, també per mitjà de vídeos, es va discutir la qüestió política en torn de l'entitat de la variant valenciana.

Al quart dia es va començar la classe llençant el repte de resoldre dues endevinalles. Es van triar dos textos que contenen adverbis-preposicions amb funció de situar a l'espai, i a partir dels textos es va treballar aquest lèxic gramatical imprescindible a la comprensió. Es va recuperar el tema de la variació dialectal amb un vídeo que la resumeix, i es van sistematitzar els fets a la pissarra.

Al cinquè dia, es va enfocar la situació social de la llengua catalana en cadascun dels territoris on es parla. Es van utilitzar impressos de diversos serveis de què es pot gaudir en català a Catalunya, per tal d'il·lustrar l'amplitud de l'ús de la llengua en aquest territori. De forma més analítica, es van discutir l'estudi *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*, coordinat per Ernest Querol, i el llibre *Viatge a les entranyes de la llengua*, d'Eugeni Casanova. Durant el cap de setmana es va investigar el moviment musical dels Setze Jutges.

Al sisè dia es va fer un estudi del moviment musical dels Setze Jutges, des de l'origen del nom fins al seu significat dins la cultura catalana. Per a tant, es van triar els noms més representatius: Joan Manuel Serrat, Lluís Llach, Maria del Mar Bonet i, tot i que no en va ser un membre, però per la influència que hi va exercir, Raimon, i de cadascú una cançó emblemàtica. Aleshores, es va fer primer una anàlisi de la lletra i després la seva audició en forma de vídeo.

Al setè dia, aprofitant l'ocasió de la victòria de la selecció espanyola a la copa mundial de futbol, es va dur una llista dels components d'aquesta selecció amb el lloc de naixement de cadascú per demostrar la pluralitat d'origens del grup. A partir d'aquesta dada, es va discutir la polèmica entorn de l'estatut d'autonomia de 2006, el judici del qual es va publicar pocs dies abans, la qual cosa va desencadenar la gran manifestació catalanista del 10 de juliol a Barcelona.

Al vuitè dia es va analitzar la formació de Catalunya i de la Corona d'Aragó. Primer es va llegir la llegenda de la Senyera segons el llibre *Tradicions patriòtiques* de Joan Amades. Després es va fer una exposició del sorgiment dels comtats catalans, l'unificació sota Guifré el Pelós i la formació de la Corona d'Aragó amb dos materials: els *Mapes per a l'estudi de la llengua catalana*, publicats pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i una projecció multimèdia d'elaboració pròpia.

Al novè dia es va analitzar un altre fet cabdal de la història de Catalunya i el símbol nacional que se'n deriva: la Guerra dels Segadors i l'himne nacional. Els suports didàctics van ser els mateixos: una anècdota del pas de Felip IV pel monestir de Poblet recollida per Joan Amades i publicada al volum esmentat; mapes per entendre la configuració política de la Península durant els segles XVI i XVII i una projecció multimèdia. Com que en aquest cas el símbol és l'himne, es va llegir, comentar i escoltar les seves dues versions: la tradicional conforme la va cantar Rafael Subirachs el 1975 a les Sis Hores de Cançó a Canet de Mar i l'oficial.

Al desè dia va ser dedicat a la Guerra de Successió i la diada nacional. Un altre cop es va llegir una tradició recollida per Joan Amades al llibre esmentat i es va fer una exposició dels fets amb una projecció multimèdia, després de la qual es va exhibir un vídeo sobre la diada de 1977, una de les més multitudinàries de la història de la commemoració.

Per fi, aquest mateix dia, es va clausurar el bloc de classes presencials del curs amb un discurs de la professora Aragão i una breu confraternització amb fotos.

Part a distància

La part a distància del curs *La cultura catalana: formació i expressió* va començar el 8 d'agost i va acabar el 19 de setembre. Les dates assenyalen d'antuvi que hi va haver menys profit que a les classes presencials.

Primer, com ja s'ha notat, va haver-hi una certa trigança entre la fi de la part presencial i el començament de la part a distància. Això es justifica pel fet que durant la part presencial el professor Linhares, que gaudia de les seves vacances, disposava de prou temps per gestionar el curs, que va reduir-se considerablement quan va haver de reassumir les seves tasques a l'IFRR. En aquest entremig es va decidir adoptar com a ambient virtual d'aprenentatge l'espai ofert per Yahoo! Grups, pel que el 8 d'agost es va crear el grup *Català del Brasil*, que va ser equipat amb còpies dels materials didàctics virtuals emprats a les classes presencials i més els materials necessaris a les tasques a distància, amb els enllaços d'institucions promotores de la llengua catalana (incloent-hi l'IBFC Raimundo Lúlio), diccionaris i *webs* sobre la literatura catalana, i també amb les fotos del grup a l'últim dia de classe presencial. També s'hi van registrar, evidentment, les tasques que s'haurien de desenvolupar en aquest període: una sobre el poema *La vaca cega*, l'altra sobre el poema *Oda a Espanya*, tots dos de Joan Maragall, i una tercera i darrera consistent en un article d'opinió en portuguès on cadascú relataria l'experiència del curs sota el títol *A Catalunha do ponto de vista de um(a) brasileiro(a)*. Es va anunciar que els cinc articles més bons es publicarien al web de l'IBFC Raimundo Lúlio i que el millor es publicaria al proper butlletí de la institució. Es va triar el text de l'alumna Leticia Joaquina de Castro Rodrigues Souza e Souza (annex 8).

Desgraciadament, la participació en aquesta etapa va ser molt baixa. Hi ha el cas d'alumnes que van contribuir calorosament a les classes presencials, amb una bona assiduïtat i plantejaments rellevants, però que ni tan sols van associar-se al grup. De fet, dels vint-i-dos inscrits només tretze s'hi van associar, malgrat les orientacions contínues.

Quant a les tasques, com ningú no va prendre la iniciativa de resoldre-les durant tres setmanes, el professor va decidir d'enviar les respostes de les dues primeres al grup i establir com a treball de conclusió de curs l'article d'opinió *A Catalunha do ponto de vista de um(a) brasileiro(a)*, que s'hauria de lliurar fins el 7 de setembre, festiu amb pont al Brasil (diada de la independència). Com que molt pocs ho van aconseguir, es va haver d'allargar el termini per la resta d'aquella setmana i la següent. Total, deu persones van lliurar l'article, altres cinc en van expressar la intenció o es van justificar i la resta no va fer cap contacte.

Conclusions i sol·licitacions

El curs *La cultura catalana: formació i expressió* va jugar un paper molt important en la formació d'aquest grup. De fet, dels vint-i-dos inscrits només un no és o estudiant de lletres o professor de llengua. I més, pel contacte establert se sap que la majoria d'aquests són estudiants o professors d'espanyol com llengua estrangera. Això té un gran pes sobre els objectius del curs perquè s'obtenen uns resultats que van més enllà d'allò que s'esperava, atès que no hi haurà un canvi de percepció i potser de capteniment només de l'aprenent: com que la majoria del grup són professors o futurs professors de la llengua dominant a la major part dels territoris de parla catalana, podran convertir-se en disseminadors del coneixement de la idiosincràsia catalana i les qüestions que se'n deriven. Com a professors o futurs professors d'espanyol com llengua estrangera ara poden triar si prefereixen reproduir discursos que forgen una Espanya uniforme i irreal, on tothom només parla l'espanyol, balla el flamenc i és addicte a les curses de toros o produir discursos que mostren l'Espanya real, que és plural i on conviuen llengües, cultures i identitats nacionals diferents, no sempre harmònicament. S'ha subratllat el verb *triar* perquè és possible que el canvi fomentat no es produeixi, però de totes maneres la tria va existir.

Es considera, doncs, que el curs va aconseguir els seus objectius: aquestes persones sí que van reflexionar per què la identitat catalana és tan forta en relació amb les d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol a tal punt que es configura com una identitat nacional alternativa a l'espanyola, i ho van fer estudiant els elements que construeixen aquesta identitat alternativa. En aquesta activitat forçosament van relacionar la cultura brasilera, llur punt de partida, a la cultura catalana, l'objecte d'estudi. I, com que des de l'inici la llengua vehicular, sigui pels suports didàctics utilitzats sigui per l'expressió del professor, va ser el català, es va adquirir un coneixement mínim d'aquesta llengua que permet a l'aprenent llegir-hi textos amb un llenguatge tècnic.

Jutjant cada part per separat, es pot dir que les classes presencials van ser tot un èxit: no sols s'hi van aconseguir els objectius del curs, sinó que l'assistència i la participació van ser prou bones. D'altra banda, la part a distància no va ser del tot profitosa des del punt de vista del rendiment acadèmic, per les mateixes raons, però contràries: molt baixa participació. És a dir, en la modalitat tradicional es va veure interès i compromís i en la modalitat innovadora deixadesa. Potser no passés així si hi hagués un ambient virtual d'aprenentatge prèviament preparat i consistent.

En aquest sentit, en el cas que es torni a oferir el curs es recomana que s'allarguin les classes presencials fins a trenta hores, inclusivament perquè s'hi puguin treballar certs elements relacionats a la identitat, com la literatura, i que, per consegüent, es restringeixi a deu hores la part a distància, ocupant-la només per les avaluacions finals, prèviament presentades.

Se sol·licita, doncs, a l'IBFC Raimundo Lúlio l'expedició d'un certificat de participació de quaranta hores a Danio Bezerra Rebouças, Emilene de Mesquita de Melo, Francisco Renê Moreira, José Orlando Ferreira Sousa, Letícia Joaquina de Castro Rodrigues Souza, Maria Daniele Pinheiro, Maria Wallita Linhares Pereira, Messias Alves de Lima, Michelle Soares Pinheiro i Sandra Maria de Souza, que van concloure les dues etapes del curs. Se suggereix el text següent:

Certifiquem que ... ha assistit al curs *La cultura catalana: formació i expressió*, organitzat per l'Institut Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio i celebrat al Núcleo de Línguas de la Universidade Estadual do Ceará del 5 al 16 de juliol de 2010 amb una durada de 40 hores.

El qual ha d'estar signat per Esteve Jaulent i Paulí, com a president de la institució, Cleudene de Oliveira Aragão i Miguel Afonso Linhares, com a professors del curs. D'altra banda, se sol·licita el mateix certificat, però de vint hores, atès que no van concloure la segona etapa del curs, a Beatriz Julia Isabel Álvarez, Carla Beatriz Miranda Carvalho, Edilene Rodrigues Barbosa, Francisca Gleiciane Rodrigues Nojosa da Silva, Francisca Mirvânia Firmo Paz, Francisco Ernane Barbosa da Silva, Gerlilson Rubens dos Santos Silva, Janaína Rodrigues Freitas, Márcia Josélia Maia Moreira, Maria Aparecida Moura de Lima, Nayara das Chagas Paz i Rossana Silva da Costa.

Quant al certificat dels professors, se'n sol·licita un amb el text següent:

Certifiquem que ... ha impartit el curs *La cultura catalana: formació i expressió*, organitzat per l'Institut Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio i celebrat al Núcleo de Línguas de la Universidade Estadual do Ceará del 5 al 16 de juliol de 2010 amb una durada de 40 hores.

El qual ha d'estar signat per Esteve Jaulent i Paulí, com a president de la institució.

També se sol·licita a l'IBFC Raimundo Lúlio el pagament de la remuneració dels professors segons allò que es va establir en el pressupost del curs, o sigui, R\$ 1.000,00 (mil reals) a la professora Aragão i R\$ 1.273,80 (mil dos-cents setanta-tres reals amb vuitanta cèntims) al professor Linhares, corresponents als R\$ 1.500,00 (mil cinc-cents reals) previstos al pressupost menys R\$ 226,20 (dos-cents vint-i-sis reals amb vint cèntims), dels ingressos menys les despeses.

Per fi, se sol·licita a la institució la publicació de l'article d'opinió *A Catalunha do ponto de vista de uma brasileira*, de l'alumna Letícia Joaquina de Castro Rodrigues Souza e Souza a proper butlletí institucional, juntament amb informacions sobre el curs relacionades en aquest informe.

Rebut aquest informe i si no hi calen esmenes, es declara clausurades les activitats del curs *La cultura catalana: formació i expressió*.

Miguel Afonso Linhares
Professor del curs *La cultura catalana:*
formació i expressió
Boa Vista, ___ de setembre de 2010

Esteve Jaulent i Paulí
President de l'Institut Brasileiro de
Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio
São Paulo, ___ de _____ de 2010

Annex 1

BIBLIOGRAFIA BÀSICA PER AL CURS DE CULTURA CATALANA

1. Llengua catalana

CASANOVA, Eugeni. **Viatge a les entranyes de la llengua**. Pagès: 2003.

2. Català com a llengua estrangera

MAS, Marta; VILAGRASA, Albert. **Veus 1: Curs de català (llibre de l'alumne)**. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

MAS, Marta; VILAGRASA, Albert. **Veus 1: Curs de català (llibre d'exercicis i gramàtica)**. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

MAS, Marta; VILAGRASA, Albert. **Veus 1: Curs de català (llibre del professor)**. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

4. Literatura escrita

BUTINYÀ JIMÉNEZ, Júlia *et alii*. **Nova antologia de la literatura catalana**. UNED, 2008.

5. Literatura oral

ORIOI I CARAZO, Carme. **Introducció a l'etnopoètica – Teoria i formes del folklore en la cultura catalana**. Cossetània, 2002.

5. Sociolingüística

MOLLÀ, Toni (org.). **Ideologia i conflicte lingüístic**. Bromera, 2001.

6. Tradicions

AMADES, Joan. **Tradicions patròtiques**. El Mèdol.

BERTRAN I LUENGO, Jordi; LÓPEZ MONNÉ, Rafel; TUTUSAUS GRAUS, Jordi. **Festes de Catalunya – Una mostra de la diversitat del patrimoni popular**. Lunweg, 2002.

7. Identitat

RENAU, Enric (org.). **Catalunya i Espanya: Fets i actituds diferencials**. Proa: 2001.

Annex 2

Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio
Pla d'estudis: La cultura catalana: formació i expressió

1. Identificació

Títol del curs: La cultura catalana: formació i expressió

Modalitat: Presencial i a distància

Durada: 40 hores (30 presencials i 10 a distància)

Període: Del 5 al 16 de juliol

Horari: De les 17h a les 19h

Lloc: Núcleo de Línguas de la UECE – Fortaleza, CE

Professors: Miguel Linhares i Cleudene Aragão

2. Descriptor

L'estudi de la formació de la cultura catalana mitjançant la seva expressió verbal, és a dir, la llengua catalana, en un enfocament que sotmeti els elements més emblemàtics de la cultura i la realitat dels Països Catalans a una anàlisi històrica. Mentre l'anàlisi proporciona un coneixement crític de la formació de la cultura catalana, el fet que es faci en català condiciona la formació d'una certa competència lingüística.

3. Objectius

a) Objectiu general

Comprendre, en català, la cultura catalana com a identificació amb un conjunt d'emblemes construïts en el pla històric i assumits en el social.

b) Objectius específics

- Analitzar la formació de la cultura catalana a partir dels seus elements més emblemàtics.
- Relacionar les cultures catalana i brasilera.
- Ser capaç de llegir textos en el català de distintes èpoques, especialment en català estàndard.

4. Programa

a) La formació de la cultura catalana

1. Els Països Catalans: què són
2. La llengua catalana: dels orígens a l'emergència com a llengua escrita
3. La llengua catalana: estat actual
4. Guifré el Pelós: sorgeix Catalunya
5. Jaume I el Conqueridor: sorgeixen els Països Catalans
6. Els Reis Catòlics: sorgeix Espanya

7. La Guerra dels Segadors: l'intent de separació
8. La Guerra de Successió: l'intent de superació
9. Entre el XIX i el XX: nació i nacionalisme
10. Entre el XX i el XXI: encara nació?

b) L'expressió verbal de la cultura catalana

1. Ortografia i fonètica
2. Caracterització del català en relació amb el portuguès
3. Els verbs *ser* i *haver* i la formació dels temps verbals
4. Regularitats i irregularitats verbals
5. L'adverbi
6. El nom substantiu i l'article
7. El nom adjectiu
8. Els connectors
9. Els pronoms amb funció d'objecte
10. Els pronoms amb funció de complement

5. Metodologia

Cada unitat didàctica conté un tema presentat en un o més textos, sobre el qual es proposen activitats de distinta naturalesa, a les quals segueixen les activitats específiques de llengua.

6. Avaluació

Totes les activitats que es duguin a terme dins el curs són ítems d'avaluació, que així assumeix un caràcter més aviat qualitatiu que quantitatiu. Com a avaluació final es proposa una autoavaluació.

Annex 3

Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio

Pressupost del curs *La cultura catalana: formació i expressió*

1. Autofinançament

Descripció	Quantitat	Valor unitari en R\$	Total en R\$
taxa d'inscripció	40	30,00	1.200,00

2. Material de consum

Descripció	Quantitat	Valor unitari en R\$	Total en R\$
aliments del pisolabis	proporcional	30,00	300,00
aliments de la confraternització	proporcional	100,00	100,00
bolígraf comú de tinta blava o negra	45	2,00	90,00
carpeta amb gomes, de cartró, fina	45	3,00	135,00
quadernet del material didàctic	42	8,00	336,00
total			961,00

3. Personal

Descripció	Total en R\$
desplaçament del prof. Miguel Linhares: Boa Vista – Fortaleza – Boa Vista	2.000,00
remuneració del prof. Miguel Linhares	1.500,00
remuneració de la prof ^a . Cleudene Aragão	1.000,00
total	4.500,00

4. Finançament

Descripció	Total en R\$
valor total del finançament	4.500,00

Annex 4

Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio
FITXA D'INSCRIPCIÓ / FICHA DE INSCRIÇÃO

Descripció del curs: / Descrição do curso: La cultura catalana: formació i expressió, del 5 al 16 de juliol al Núcleo de Línguas de la UECE amb durada de 40 hores (30 presencials i 10 a distància) / *A cultura catalã: formação e expressão, de 5 a 16 de julho no Núcleo de Línguas da UECE com duração de 40 horas (30 presenciais e 10 a distância).*

Noms i cognoms: / Nome completo: _____

E-mail: _____ **Telèfon: / Telefone:** _____

Sou estudiant de Lletres o professional de l'àrea? / Você é estudante de Letras ou profissional da área? Sí. / Sim. ( )   No. / Não. ( )

Núm. d'aquesta inscripció / N.º. desta inscrição: _____ **Data:** ____/____/____

_____
Firma del responsable de
la inscripció / Assinatura do
responsável da inscrição

_____
Firma de l'inscrit /
Assinatura do inscrito

Annex 5

Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio CONTROL D'INSCRIPCIONS / *CONTROLE DE INSCRIÇÕES*

Curs: / *Curso:* La cultura catalana: formació i expressió / *A cultura catalã: formação e expressão*

Període: / *Período:* 05/07/2010-16/07/2010

N. d'inscr.	Noms i cognoms / <i>Nome completo</i>
01	Beatriz Julia Isabel Álvarez
02	Francisca Mirvânia Firmo Paz
03	Márcia Josélia Maia Moreira
04	Nayara das Chagas Paz
05	Francisco Renê Moreira
06	Francisca Gleiciane Rodrigues Nojosa da Silva
07	Francisco Ernane Barbosa da Silva
08	Messias Alves de Lima
09	Maria Aparecida Moura de Lima
10	Janaína Rodrigues Freitas
11	Danio Bezerra Rebouças
12	Emilene de Mesquita de Melo
13	Edilene Rodrigues Barbosa
14	Carla Beatriz Miranda Carvalho
15	Gerilson Rubens dos Santos Silva
16	Rossana Silva da Costa
17	Letícia Joaquina de Castro Rodrigues Souza
18	Maria Wallita Linhares Pereira
19	Maria Daniele Pinheiro
20	Sandra Maria de Souza
21	José Orlando Ferreira Sousa
22	Michelle Soares Pinheiro
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	
32	
33	
34	
35	
36	
37	
38	

Annex 7

Bibliografia del quadern del curs

- LINHARES, Miguel Afonso. **Resum de la fonètica del català**. 5 p.
DEPARTAMENT de Cultura de la Generalitat de Catalunya. **Mapes per a l'estudi de la llengua catalana**. 2. ed. Barcelona: Eumo, 1992, p. 1-105.
- AMADES, Joan. **Tradicions patriòtiques**. Barcelona: 1933, p. 7-93. (fac-símil)
- QUEROL, Ernest. **Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI**. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007, p. 183-209.
- VILALLONGA, Núria Bastons *et alii*. **Veus 1: llibre d'exercicis i gramàtica**. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 126-186.
- JIMÉNEZ, Júlia Butinyà. **Nova antologia de la literatura catalana**. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2007, p. 27-52, 131-138, 175-187, 271-284, 301-315, 341-360, 369-398, 429-437.

Annex 8

A Catalunha do ponto de vista de uma brasileira

Leticia Joaquina de Castro Rodrigues Souza e Souza
Mestre em linguística aplicada pela UECE
Professora titular da UFC
Aluna do curso *La cultura catalana: formació i expressió*

A procura incessante do reconhecimento da identidade, o grito pela liberdade e o reconhecimento da unidade. Entender a construção da imagem catalã, o comportamento de um povo que, em princípio, é erroneamente rotulado como independentista sem causa ou anti-espanhol pode ser facilmente compreendida quando mergulhamos, sem preconceitos, na história comovente desse povo.

Ao elegermos a língua espanhola como língua estrangeira, dedicamo-nos ao estudo da língua e da cultura, e entramos em contato também com as demais línguas co-oficiais da Espanha. No entanto, o conhecimento dessas outras línguas é sempre limitado e percebido como algo inclusive exótico, um bônus daquele país. É como se deter a atenção nessas línguas desviasse o foco principal, a língua e a cultura espanhola. Sendo assim, elaboramos um conhecimento superficial. Deixamos de perceber as várias Espanhas que existem. A Catalunha é uma dessas Espanhas ou pelo menos é parte da história dela e é imprescindível compreendê-la sob pena de levar consigo um conhecimento distorcido da história e de multiplicar estes conhecimentos.

A viagem guiada por um experto é muito mais interessante que a viagem realizada de forma solitária. Quinze dias foram para mim suficientes para que um sentimento de profundo respeito e paixão fosse gerado. Cada fonema pronunciado durante esta viagem foi servindo de alicerce para um estado de total sedução pela língua. Descobrir que o catalão vai além da Catalunha, cruza mares e está em lugares por mim jamais imaginados como a Itália.

Entrar em contato com a literatura da língua, com as canções, saber de todo esforço que foi e é feito para que a língua, para que a história, e para que a cultura não se percam. Entender como os catalães se enxergam e como os espanhóis que não fazem parte desta comunidade enxergam os catalães foi algo surpreendente.

Além disso, foi bastante significativo conhecer a história por trás dos símbolos que compõem a imagem da Catalunha e os mitos que foram criados em torno destes símbolos. Durante o processo de imersão na língua e na cultura catalã uma frase muito pertinente foi dita: “Conhecer o catalão me fez ser um professor melhor de espanhol”. O que percebo como algo verdadeiro.

Realizar uma análise da Catalunha não constitui uma tarefa fácil, pois estaria sendo arrogante ao afirmar que tenho suficiente propriedade para desenvolver uma análise merecedora desta magnífica nação.

Contudo, espero poder contribuir para que outras pessoas conheçam e se apaixonem assim como eu pela Catalunha. Estou no início do caminho, considero ter realizado um trajeto exploratório que me possibilitou ter a certeza de querer continuar empreendendo viagens cada vez mais profundas a este lugar verdadeiramente encantador.

Annex 9

Aquest annex consisteix en els rebuts de les despeses i està contingut a la versió impresa d'aquest document.